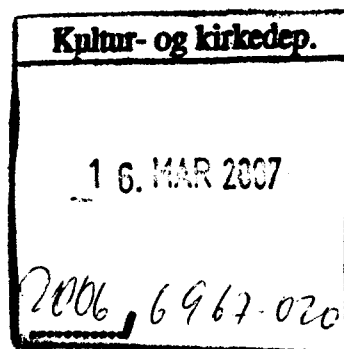

Kultur- og kirkedepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 Oslo

Deres ref.:

Vår ref.: 200700218-4/RBJ/008

Dato: 14.03.2007

ENDRING AV FORSKRIFT TIL ÅNDSVERKLOVEN - HØRINGSUTTALELSE FRA UNIVERSITETET I TROMSØ

Vi viser til brev av 16. januar 2007 fra Kunnskapsdepartementet (KD) der departementet inviterer statlige og private universiteter og høyskoler til å uttale seg om forslag til endringer av forskrift til åndsverkloven. Universitetet i Tromsø (UiT) har følgende merknader og kommentarer til forskriften.

I. Innledning

De foreslåtte endringer berører viktige og sentrale sider ved den forsknings-, formidlings- og undervisningsvirksomhet som drives ved universitetene. UiT representerer ulike sider innenfor opphavsrettslovgivningen, rettighetshavere (typisk forfattere) på den ene side, og brukere (studenter, forskere og publikum) på den annen side. De merknader vi har kommet med, er først og fremst knyttet til universitetets virksomhet og behov. Videre er merknadene søkt holdt innenfor de rammer som opphavsrettslovgivningen gir, først og fremst åndsverkslovens bestemmelser, men også internasjonal lovgivning på opphavsrettens område. Opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF) er her sentralt.

Vi vil under punkt II i summarisk rekkefølge kommentere de endringene i høringsutkastet som synes å ha betydning for UiT.

II. Kommentarer til departementets forslag til nye forskrifter

Kapittel I – Eksemplarframstilling i arkiv, bibliotek, museer, undervisnings- og forskningsinstitusjoner og til bruk for funksjonshemmede

Bestemmelser om eksemplarframstilling i arkiv, bibliotek, museum og undervisnings- og forskningsinstitusjoner, jf. åndsverkslovens § 16.

§ 1-1

første ledd

UiT ser det som positivt at museum nå er omfattet av forskriften. Det er imidlertid noe uklart hvorvidt arkiv som ikke hører inn under arkivverket, skal være omfattet. Dette bør

UNIVERSITETSDIREKTØREN

Forsknings- og studieavdelinga

Universitetet i Tromsø, No-9037 Tromsø, tlf 77 64 40 00, e-post postmottak@uit.no, <http://uit.no>
assisterende forsknings- og studiedirektør Rigmor Bjørkli, tlf 77 64 49 59, faks 77 64 49 00, e-post rigmor.bjorkli@adm.uit.no

departementet klargjøre nærmere i forskriften. UiT forutsetter for øvrig at også private universitet og høyskoler er ment å være omfattet av forskriften.

Annet ledd

Det følger av annet ledd at institusjonene skal "påse" at anvendelsen av forskriftens regler ikke kommer "i nevneverdig strid med opphavsmannens økonomiske interesser". UiT vil bemerke at dette kan være problematisk for bibliotekets personale å følge opp. Spesielt vil dette gjelde kontroll av brukerens kopiering i henhold til forskriftens § 1-9. Det vil i praksis være vanskelig for biblioteket å kontrollere om utskriftene eller kopiene skal benyttes til "forskningsformål eller private studieformål" eller til andre formål. Det følger av Ot.prp. nr 46 (2004-2005) s. 77 at verken Danmark eller Sverige har slike kriterier knyttet til lånesøkeren. UiT vil fremheve at departementet her bør vurdere å fjerne denne begrensingen og erstatte den med et bedre egnet avgrensningskriterium, for eksempel "til privat bruk" slik det ble gjort i det finske lovforslaget.

§ 1-2

første ledd

Tidligere hovedregel om at kopiering skal skje til samme format er beholdt. Det betyr at digitalisering bare kan skje der den enkelte bestemmelse særskilt åpner for det. Åvl § 16 ble ved lovendring av 17. juni 2005 nr. 97 utvidet til å omfatte rett til å fremstille eksemplar også i andre format enn originaleksemplaret, herunder mulighet til å digitalisere fra samlingen. Rammene for dette er gitt i åvl § 16 første ledd hvor det gis hjemmel for at "Kongen kan gi regler om rett for arkiv, biblioteker, museer og undervisnings- og forskningsinstitusjoner til å fremstille eksemplar av verk for konserverings- og sikringsformål og andre særskilte formål."

Departementet opplyser innledningsvis i høringsuttalelsene i pkt 2.3 at hovedbegrunnelsen for å tillate digitalisering av beskyttede verk innen ABM-institusjonene er konservering og bevaring for ettertiden av vår felles kulturarv, samt forenklet og forbedret betjening av lånere og brukere. UiT vil her påpeke at Universitetsbibliotekenes behov for forenklet og forbedret betjening av lånere og brukere ikke synes å være imøtekommet i særlig grad i høringsutkastet. Departementet har i forslaget til nye forskrifter lagt opp til at bruk av digitale dokumenter til såkalt "kontrollert fjernlån" bare skal være mulig når det er gitt særskilt hjemmel for digitalisering i forskriftens øvrige bestemmelser (§ 1-3, annet ledd). En slik utvidet rett til å fremstille digitale eksemplarer er gitt i §§ 1-3 tredje ledd (fremstille eksemplar av musikk og filmverk), 1-4, annet ledd andre punktum (fremstille eksemplar av plasshensyn eller til nødvendig konserverings- eller sikringsformål) 1-8 (fremstille eksemplar fra pliktavleverte dokumenter) og 1-10 (fremstille eksemplar av utgitt litterært eller vitenskapelig verk til bruk for funksjonshemmede). Nasjonalbiblioteket gis utvidet rett til digitalisering i § 1-4 tredje ledd.

UiT kan ikke se at opphavsrettsdirektivet eller den såkalte "tretrinns testen" skulle være til hinder for å utvide adgangen til digitalisering ytterligere. Departementet har i Ot.prp 46 s. 77 gitt uttrykk for at det i hovedsak er hensynet til bevaring og effektiv plassutnyttelse som ligger bak en videre adgang til digitalisering, men at adgangen til å fremstille eksemplar for spredning må holdes innenfor snevre rammer. UiT vil her bemerke at universitetsbibliotekene bør få betydelig større frihet til egendigitalisering for bevaring og effektiv plassutnyttelse enn det høringsutkastet legger opp til.

§ 1-3

annet ledd

Høringsutkastets forslag får ikke noen særlig større praktisk betydning for universitetsbibliotekene enn det tilsvarende bestemmelse i gjeldende forskrift har i dag. Dette fordi fjernlånsbestemmelsen bare kan anvendes i den grad biblioteket allerede har en lovlig

digitalisert kopi, eller et kjøpt digitalt eksemplar der avtalevilkårene tillater digital forsendelse. Bestemmelsen gir ikke i seg selv hjemmel for å kunne digitalisere. Forsendelsen må skje fra bibliotek til bibliotek på de vilkår bestemmelsen fastsetter.

Det fremkommer av Ot.prp 46 s. 79 at både UHR og utdanningsinstitusjonene i sine høringsuttalelser pekte på behovet for å kunne formidle artikkelkopier til fagbibliotekenes brukere og brukere ved andre bibliotek på en enklere måte. Departementet pekte på sin side på at fjernlån gjennom utveksling av digitale dokumenter kun kan skje mellom institusjoner som nevnt, og ikke direkte til låner. Det må videre foreligge en konkret bestilling. Videre uttaler departementet på s. 79 følgende: *"Fjernlån mellom bibliotekene ved bruk av e-post må holdes atskilt fra den situasjon hvor eksemplaret gjøres direkte tilgjengelig for allmennheten gjennom en låners individuelle forespørsel. Det første anses som forankret innen direktivets rammer mens det andre ligger innefor eneretten, og vil etter departementets forslag eventuelt kunne hjemles i avtalelisens i tråd med § 16a- jf. også direktivet fortalen(40)"*

UiT vil be om en mer utvidet rett til å kunne oversende dokumenter digitalt mellom institusjonene enn det som fremkommer av høringsforslaget. Dagens forskrifter tillater oversendelse av artikler per telefax til andre låneinstitusjoner, mens det ikke er mulig å scanne dokumentet og oversende det elektronisk for eksempel som vedlegg til e-post. UiT kan vanskelig se at det skulle utgjøre noen vesentlig forskjell mht opphavsmannens enerett/økonomiske rett om eksemplarframstillingen skjer ved oversendelse per telefax eller per e-post. Departementet synes å legge til grunn at faren for ytterligere spredning er større ved bruk av e-post enn når dokumentet mottas i papirformat. Dette kan begrenses ved at det stilles krav om at dokumentet ikke skal kunne lagres i mottakerinstitusjonen slik det legges opp til i høringsutkastets § 1-3 annet ledd. UiT kan heller ikke se at det skulle medføre noen vesentlig inngripen i opphavsmannens økonomiske rett om dokumentet blir sendt fra mottakerinstitusjonen og direkte til sluttbruker per e-post i stedet for ved vanlig postgang. Sluttbruker vil i de fleste tilfeller uansett kunne digitalisere (scanne) artikkelen med hjemmel i privatbruksregelen jf. åvl § 12. De fleste har i dag tilgang til slikt utstyr og det må sies å være nokså vanlig i forsknings- og studiemiljø, at dokumenter scannes og lagres digitalt i stedet for på papir.

Tredje ledd

UiT ser positivt på denne nye bestemmelsen som åpner for å kunne låne ut en digital kopi (CD/DVD eller lignende) av musikk- og filmverk der originalverket er særlig utsatt for skade ved utlån eller vanskelig kan erstattes hvis det går tapt. Bestemmelsen er viktig for ABM sektoren som ofte kan ha verdifulle musikk- og filminnspillinger i sine samlinger.

§ 1-4

første ledd

Hovedregelen er fremdeles at eksemplarframstilling til konservering og sikring skal skje i samme format som originaleksemplaret. Det er dog åpnet for at institusjonene som nevnt i § 1-1 kan digitalisere åndsverk som de har i sine samlinger på særskilte, begrensede vilkår, jf. § 1-4 første ledd andre og tredje setning.

UiT vil be om at institusjonene her gis større frihet til å kunne digitalisere verk i samlingen til konserverings- og sikringsformål. Heller ikke på dette punkt kan vi se at en utvidet rett til digitalisering (til dette begrensede formål) skulle utgjøre noen trussel mot opphavsmannens økonomiske rettigheter.

Nasjonalbiblioteket er gitt en generell digitaliseringsadgang for konservering og sikring av verk som de har i sine samlinger. Dette er positivt, men UiT er altså av den oppfatning at også universitetsbibliotekene burde få tilsvarende rett. Universitetsbibliotekene er på samme måte

som Nasjonalbiblioteket en ideell organisasjon som ikke driver noen form for ervervsmessig virksomhet.

§ 1-5

UiT anser det som positivt at universitets- og høyskolesektoren er blitt hørt på dette punkt og at undervisnings- og forskningsinstitusjoner i denne nye bestemmelsen har fått mulighet til å fremstille eksemplar av åndsverk.

§ 1-6 og § 1-7 er ikke endret i forhold til gjeldende forskrift og bemerkes derfor ikke.

§ 1-8

UiT forutsetter at denne bestemmelsen ikke innebærer noen begrensning i forhold til dagens praksis mht bibliotekenes formidling og utlån av pliktavlevert materiale.

Universitetsbibliotekene sonderer ikke i dag mellom pliktavleverte og innkjøpte bøker. Det sondres heller ikke mellom ulike grupper av låntakere og låntakerne redegjør ikke nærmere for formålet med lånet. Pliktavleverte bøker lånes i dag ut til alle bibliotekets låntakere, uavhengig av kategori og på samme vilkår som kjøpt litteratur.

UiT vil bemerke at det fremstår som uklart om departementet i denne bestemmelsen innfører nye begrensninger for tilgjengeliggjøring og utlån av pliktavlevert materiale. Dette vil i så fall være uheldig for universitetsbibliotekene. Det vil være uforholdsmessig ressurskrevende å operere med forskjellige utlånsregler og rutiner for pliktavlevert og innkjøpt materiale.

§ 1-9

første ledd

UiT vurderer denne bestemmelsen som en positiv nyhet. Bestemmelsen gir ABM-institusjonene anledning til å tilgjengeliggjøre materiale i egne samlinger (som de lovlig har digitalisert) på terminaler i egne lokaler. Det samme gjelder innkjøpte digitale verk der en slik tilgjengeliggjøring ikke strider mot særskilte avtalevilkår.

UiT har merket seg at departementet legger til grunn en restriktiv tolking av begrepet "egne lokaler". Eksempelvis skal lesesaler rundt om i undervisningsinstitusjonen ikke omfattes som en del av bibliotekets lokaler. UiT ser at denne begrensningen muligens er nødvendig for å forhindre spredning av eksemplar. Det forstås imidlertid slik at Universitetsbibliotekenes ulike avdelinger må oppfattes som "samme lokaler" selv om de geografisk skulle ligge på forskjellige steder.

Andre ledd tilsvarer bestemmelsen i gjeldende forskrift § 1-9 om fotokopiering av enkelte artikler i samleverk, avis tidsskrift m.m. for utlevering til eie. UiT vil her bemerke at departementet heller ikke på dette punkt har villet imøtekomme universitetsbibliotekenes behov for forenklet og forbedret betjening av brukerne. UiT er av den oppfatning at institusjonene bør kunne stå fritt mht om de vil fremstille digitale kopier i stedet for "ved fotokopier eller lignende fremgangsmåte". Studenter og forskere kan med hjemmel i åndsverkloven § 12 fritt digitalisere slikt materiale til privat bruk forutsatt at de ikke benytter seg av såkalt "fremmed hjelp". UiT kan vanskelig se at det skulle skade rettighetshavernes økonomiske interesser i nevneverdig grad om forskere og studenter i stedet kunne få en digital kopi av samme materiale. Departementet bør derfor vurdere å imøtekomme dette behov.

I tredje ledd fremgår at utskriftsadgangen for materialet fra egne samlinger som tilgjengeliggjøres på terminaler i egne lokaler ikke skal være større enn det som følger av § 1-9 annet ledd. UiT stiller spørsmål ved om denne begrensningen er rimelig da den i realiteten legger en større begrensning på utskriftsadgangen enn det som følger av åndsverkslovens § 12.

Bestemmelser om eksemplarframstilling til bruk for funksjonshemmede, jf. åndsverkloven § 17a.

§ 1-10

UiT anser de foreslåtte endringer i denne bestemmelsen som positive. Endringene synes også å være nødvendige for at bestemmelsen skal bli i samsvar med åndsverkslovens § 17a.

§§ 1-11 og 1-12.

Det er ikke foreslått noen realitetsendringer i disse bestemmelsene og UiT har dermed ingen merknader til disse.

Kapittel II – Opptak av kringkastingsprogram mv.

Opptak til tidsforskutt bruk i visse døgninstitusjoner, jf. åndsverkloven § 15, og bruk av opptak etter åndsverkloven

§§ 13 og 13b.

§§ 2-2 og 2-3

Det er ikke foreslått noen realitetsendringer i disse bestemmelsene og UiT har dermed ingen merknader til disse.

Kapittel III – Bestemmelser om organisasjoner godkjent etter åndsverkloven § 38a og § 45b

Organisasjon godkjent etter åndsverkloven § 45b

§ 3-6

Det er foretatt redaksjonelle endringer i bestemmelsen for å tilpasse den til åndsverkslovens § 45b. UiT finner ikke grunn til å komme med noen særskilte merknader til disse endringene.

Kapittel IV – Tvisteløsning mv. for avtale- eller tvangslisenssituasjoner, samt når tekniske beskyttelsessystemer er anvendt.

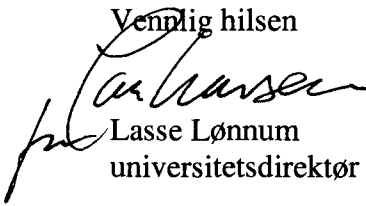
§§ 4-15 til 4-20

I åndsverklovens § 53 b femte ledd er det åpnet for, i forskrift, å gi enkelte institusjoner innenfor ABM-sektoren anledning til å få avlevert nødvendig informasjon for omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer for lovlig eksemplarframstilling.

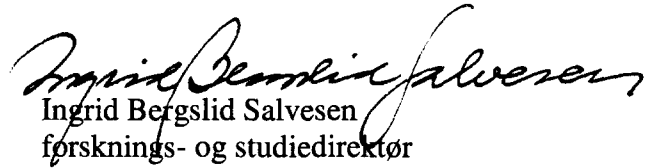
UiT har merket seg at departementet har valgt å ikke benytte forskriftsadgangen idet det henvises til bestemmelsene i åndsverkloven §§ 53 a siste ledd og 53 b 3. ledd. Til dette vil UiT bemerke at hjemmelen i § 53 a siste ledd ikke nødvendigvis vil være til hjelp da det kan være svært vanskelig, om ikke umulig, for institusjonene å prøve å omgå slike sperrer. § 53 b 3. ledd gjelder bare for Nasjonalbiblioteket for pliktavlevert materiale. Det betyr at ABM-institusjonene som hovedregel må ty til nemndbehandling i tilfeller hvor de har hjemmel for lovlig kopiering, men hvor kopsisperren er umulig å omgå og rettighetshaverne er uvillige til å gi fra seg informasjonen som trengs for å omgå sperren.

Slik nemndbehandling er ressurs- og tidkrevende, og når man endelig har fått et positivt vedtak i nemnden er det kanskje blitt for sent for låneren å nyttiggjøre seg materialet. UiT vil derfor be departementet om å utforme forskrifter som ivaretar disse behov.

Vennlig hilsen

Lasse Lønnum
universitetsdirektør

Ingrid Bergslid Salvesen
forsknings- og studiedirektør

Kopi: Kunnskapsdepartementet